

بازآفرینی باغ‌های تاریخی تبریز با تاکید بر باغشمال جهت ایجاد شهر سبز

دکتر حسن محمودزاده^۱، رویا عابدینی ایرانق^۲

^۱استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تبریز، mahmoudzadeh@tabrizu.ac.ir
^۲دانشجوی ارشد کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تبریز، royaabedini93@gmail.com

چکیده

در دوران قدیم، باغ‌ها نشان دهنده هویت شهرها بودند، اما کم‌کم باغ‌ها جای خود را به پارک‌ها و فضا‌های باز شهری دادند. عملکرد این گونه فضاها و پارک‌ها در ابتدا فقط تفریح و تفرج بوده و تنها دیدگاه طراحی، دیدگاه زیبایی‌شناسی بوده است. ولی به مرور در طی چند قرن، طراحی پارک هم به صورت مدرن درآمده به صورتی که امروزه پارک‌ها بخشی از محیط زیست طبیعی، شهری و نقطه پیوند انسان و طبیعت می‌باشند. در سالهای اخیر حرکت وسیعی در جهان جهت برنامه‌ریزی شهری به شیوه‌ای نوین صورت گرفته است که تمرکز اصلی آن بر رابطه شهر و محیط زیست پیرامون آن می‌باشد که با عناوین شهرهای سالم، شهرهای اکولوژیکی، شهرهای پایدار، رشد هوشمند شهری و شهرهای سبز مطرح گردیده است شهر سبز بر اهمیت نقش شهر و تاثیر مثبت شهرسازی در شکل دهی به فضاء اجتماع و سبک زندگی پایدار تاکید دارد. هدف اصلی در این پژوهش بازآفرینی باغ‌های تاریخی تبریز با تاکید بر باغشمال جهت ایجاد شهر سبز است؛ پژوهش حاضر از نوع توصیفی - تحلیلی با تکیه بر شیوه اسنادی بوده است که در نتیجه می‌توان گفت: اکثر شاخص‌های شهر سبز در تبریز اختلاف زیادی با میانگین شهر سبز دارند؛ بنابراین باید اقدامات برنامه‌ریزی شده‌ای توسط مسئولین شهری و برنامه‌ریزان جهت تبدیل این شهر به شهر سبز صورت گیرد.

واژه‌های کلیدی

بازآفرینی، باغ‌های تاریخی، باغشمال تبریز، شهر سبز.

مقدمه

باغ یکی از مهم‌ترین فضاهای معمارانه از ادوار کهن در تاریخ ایران بوده است. به گواهی تاریخ، طراحی و اجرای این فضای معمارانه مصنوع و طبیعی همواره مورد توجه پادشاهان و مردمان این سرزمین بوده است. تنوع در طراحی‌های بازسازی شده توسط باستان‌شناسان نظیر آنچه «مسعودی» در مقایسه طرح‌های بازسازی شده از باغ‌های مصری، بابلی، آشوری و هخامنشی آورده است [۱]. و نیز حفظ برخی از عناصر در دوره‌های خاص به ویژه سه رکن آب، گیاه و ساختمان که سه جزء ثابت همه باغ‌ها هستند و در هر فرهنگ به گونه‌ای خاص به آنها پرداخته شده است، نشان از ظهور اندیشه‌های اسطوره‌ای و دینی در طراحی باغ‌های ایرانی داشته است. باغ‌های تاریخی به عنوان منظر فرهنگی و تاریخی هر سرزمین سهمی اساسی

در انتقال فرهنگ و تاریخ آن کشور دارند؛ این باغ‌ها بخشی از منظر فرهنگی هستند که در نتیجه تعامل میان فرهنگ و طبیعت پدید آمده‌اند و به عنوان شاخص‌ترین مصداق منظر در زمینه‌های مختلف فرهنگی و تاریخی نمودهای متفاوتی یافته‌اند [۲].

امروزه در شهرهای معاصر، بازآفرینی باغ‌های تاریخی به جای مانده در محیط زندگی انسان، بطوری که می‌تواند محیط پایدار شهری را به وجود آورد و کمترین آثار مخرب را برای نسل‌های آینده داشته باشد، تا نسل‌های آینده با تاریخچه و تمدن دیرینه‌ی پارک‌های تاریخی شهر آشنا شوند. به همین دلیل به خاطر داشتن جلگه‌های حاصلخیز، با وسعتی حدود سیصد کیلومتر مربع، یکی از مناطق بسیار مهم آذربایجان در حوزه کشاورزی است. جهانگردان از این شهر به عنوان منطقه‌ای سرسبز با باغ‌های فراوان نام برده‌اند، ولی به علت رخ دادن زلزله‌های مخرب و حکام نا اهل، چیزی از آن شکوه سبز برجای نگذاشته است. بیشترین آگاهی‌ها و اسناد تصویری شهر متعلق به دوران صفویه و قاجاریه است. در دوره صفویه باغ در گستره شهر تبریز به عنوان عنصری شکل دهنده ساختار فیزیکی شهر محسوب شده و تلفیق آن با ساختار شهری همواره سبب ارتقای کیفی و بصری منظر شهری شده است. این باغ‌ها، مکان‌های فرهنگی و اسنادی با ارزش از هویت فرهنگی پیشینیان هستند و به خاطر تراکم درختان کهنسال علاوه بر گسترش فضای سبز شهری، در راستای رفع نیاز فضاهای فرهنگی و تفریحی مؤثرند از این رو، به دلیل ارزش‌های معنوی و کاربردی باید به عنوان یکی از میراث‌های فرهنگی-ملی به دقت مورد مطالعه و بازبینی قرار گیرند [۳]. بنابراین مساله اصلی در این تحقیق این است که بازآفرینی باغ‌های تاریخی تبریز با تاکید بر باغشمال جهت ایجاد شهر سبز چگونه است؟

پیشینه تحقیق

در این زمینه پژوهش‌های زیادی انجام گرفته که به مواردی از آن اشاره می‌شود:

- فروتنی و همکاران، در مقاله‌ی "بازآفرینی باغ ایرانی، الگویی در پایداری پارک‌های شهری" به این نتیجه رسیدند که: بازآفرینی باغ ایرانی در محیط زندگی انسان امروز در شهرهای معاصر، هم می‌تواند محیطی پایدار را به وجود آورد که کمترین تاثیر مخرب را بر نسل‌های آینده داشته باشد و هم اینکه افراد و نسل‌های آتی با تاریخچه و تمدن دیرین خود آشنا می‌شوند. همچنین در این مقاله باغ ایرانی و